

BRIDGET KNIGHT, MARK CHATER, NEIL HAWKES I MICK WATERS

On the Subject of Values... and the Value of Subjects: New thinking to guide schools through the curriculum

John Catt Educational Ltd, Melton, Woodbridge, 2022., 292 str.

Knjiga „On the Subject of Values... and the Value of Subjects“ (hrv. „Na temu vrijednosti... i o vrijednostima u nastavnim predmetima“) rezultat je rada skupine autora koji se bave pedagogijom obrazovanja temeljenom na vrijednostima. Vrijedan doprinos ove knjige su iskustva praktičara koji su u knjizi podijelili s čitateljima svoja iskustva kreiranja kurikuluma temeljnog na vrijednostima u svojim nastavnim predmetima. Glavni cilj ove knjige je istražiti kako nastavni predmeti mogu podržati razvoj univerzalnih vrijednosti. Knjiga je podijeljena u dvadeset i osam poglavlja unutar kojih se opisuje kurikulum temeljen na vrijednostima te daje detaljan pregled vrijednosne pedagogije u sklopu svakog nastavnog predmeta britanskog obrazovnog sustava uzimajući u obzir učenike s posebnim obrazovnim potrebama, kao i vrijednosnu pedagogiju u sustavu ranog odgoja i obrazovanja.

Glavnu urednicu knjige Bridget Knight inspiriraju vrijednosti te u svojem radu u sustavu obrazovanja stavlja naglasak upravo na njih. Dio je tima koji promiče pristup obrazovanju pod nazivom „Values-based Education“ (VbE) (hrv. „Obrazovanje temeljeno na vrijednostima“). U prvom poglavlju Bridget Knight uvodi čitatelja u vrijednosno orijentirani kurikulum, odnosno kurikulum koji nadahnjuje. Autorica definira vrijednosti i povezuje ih s kurikulumom koji učenicima nudi iskustva i prilike. Kurikulum temeljen na vrijednostima oslanja se na etički rječnik, kulturu škole temeljenu na vrijednostima, modelirajuće uloge svih sudionika, nadahnuće rukovođenje škole, pozitivne događaje i sjećanja koje učenici s radošću nose iz škole te na kontemplaciju i refleksiju kao neizostavne sastavnice obrazovanja temeljenog na vrijednostima.

U drugom poglavlju Neil Hawkes, utemeljitelj „Values-based Education“, istražuje zašto trebamo vrijednosno orijentirano obrazovanje. Suprotstavlja ga toksičnoj pedagogiji posramljivanja i ponižavanja prisutnih u današnjim školama. Sposobnost da se etički samoregulira svoje ponašanje autor pripisuje razvijenoj etičkoj inteligenciji. U vrijednosno orijentiranim školama vidljivi su dobri međusobni odnosi što potkrepljuje nizom primjera britanskih škola koje svoje kurikulume i pedagogiju temelje na vrijednostima.

U trećem poglavlju Bridget Knight uvodi čitatelja u poglavlja knjige koja slijede, a koja detaljnije prikazuju kako se usmjeriti na vrijednosti unutar nastavnih predmeta. U svakom nastavnom predmetu najavljuje kurikulumske teme i vrijednosti koje se unutar nje mogu istaknuti, međupredmetnu povezanost te kako se vrijednosti mogu prevesti u djelo.

U četvrtom poglavlju Mick Waters ističe dvostruku ulogu nastavnog predmeta: poučiti učenike sadržaju i vještinama povezanim s tim nastavnim predmetom, ali i kroz nastavni predmet osigurati učenicima životno učenje. Autor ističe da nije potrebno staviti sadržaj predmeta u podređeni položaj ili ga doživljavati manje bitnim. Smatra da stavljanje naglaska na vrijednosti unaprjeđuje sam nastavni predmet jer su nastavni predmeti izrasli iz vrijednosti i prožeti su vrijednostima. Autor naglašava važnost povezivanja sadržaja kurikuluma sa životom, a upravo učitelj oživljava vrijednosti u svom nastavnom predmetu. Ovakav pristup obrazovanju promiče duhovni, moralni, kulturni, intelektualni, mentalni i tjelesni razvoj.

Sljedeća poglavlja (5.–19.) usmjerena su na konkretnu pomoć praktičarima u povezivanju vrijednosti s pojedinim nastavnim predmetima. Unutar svakog poglavlja koje se odnosi na pojedini nastavni predmet autori ističu vrijednosti koje su u središtu tog nastavnog predmeta te važnost nastavnog predmeta za društvo, za školu i za pojedinca. Osim toga, prikazano je kako svaki nastavni predmet može razvijati duhovne, društvene, moralne, etičke i kulturne vrijednosti. U svakom predmetu ponuđene su teme, ovisno o stupnju obrazovanja (KS1, KS2 i KS3), koje se povezuju s pojedinim vrijednostima, zatim mišljenja učenika i iskustva učitelja te pitanja za razmatranje, kao i preporuke za daljnja istraživanja sadržaja u tom području.

Kurikulum Likovne kulture stavlja u središte sljedeće vrijednosti: ljepota, kreativnost, različitost, uvid, ustrajnost, otpornost i odlučnost. Građanski odgoj se povezuje s vrijednostima demokracije, pravednosti i odgovornosti. Informatika se opisuje kao nastavni predmet koji se ne bavi samo računalima, već ljudskim životima. U središte se stavlja komunikacija i povezanost putem tehnologije koja nam je za vrijeme epidemije COVID-19 omogućila usvajanje znanja i dobivanje podrške drugih ljudi. Upravo ovaj nastavni predmet postavlja pitanja koja se bave moralnim i etičkim vrijednostima zbog dostupnosti sadržaja te upućuje na važnost postavljanja pitanja – „Samo zato što možemo, trebamo li?“. Vrijednosti koje su temelj ovog nastavnog predmeta su brižnost, komunikacija, obzirnost, uvažavanje i sigurnost. Kurikulum Tehničke kulture u središte stavlja vrijednosti poput brižnosti, suradnje, kreativnosti, međuovisnosti, snalažljivosti i uslužnosti. Dramski odgoj razvija vrijednosti poštovanja, empatije, imaginacije, vjere u sebe i promišljenosti. Kurikulum Engleskog jezika u središte stavlja vrijednosti poput točnosti, poštovanja, ljepote, komunikacije, različitosti, smisla i uvažavanja. Geografija se povezuje s prijenosom vrijednosti poštovanja, znatiželje, globalne odgovornosti, uvažavanja i postavljanja pitanja. Povijest u središte stavlja vrijednosti poput različitosti, vladavine prava, razumijevanja i identiteta. Kurikulum Matematike na učenike prenosi odlučnost, pravednost, iskrenost, međuovisnost i razumijevanje. Suradnja, prijateljstvo, ustrajnost, uvažavanje i razumijevanje središnje su vrijednosti kurikuluma Suvremenih stranih jezika. Glazbena

kultura promiče vrijednosti uvažavanja, ljepote, suradnje, različitosti, sklada, strpljivosti, ustrajnosti i vjere u sebe. Tjelesna i zdravstvena kultura promiče vrijednosti suradnje, ustrajnosti, otpornosti i odgovornosti. Kurikulum Osobnog, socijalnog, zdravstvenog i ekonomskog odgoja (uključujući i seksualni odgoj) svojim sadržajima promovira vrijednosti poput brižnosti, različitosti, zdravlja, ljubaznosti i uvažavanja. Vjeronauk u središte stavlja vrijednosti uvažavanja, rasuđivanja, otvorenosti uma i brižnosti. Kurikulum nastavnog predmeta Znanost razvija vrijednosti preciznosti, ljepote, zahvalnosti, međuovisnosti, odgovornosti, jedinstva i korisnosti.

Autor Mick Waters se u dvadesetom poglavlju usmjerava na povezanost *namjere, implementacije i utjecaja* razmatrajući kako vrijednosti integrirati u kurikulum škole. Slikovito prikazuje vrijednosti kako prolaze kroz krvotok škola. Kurikulum predstavlja ono što želimo da naša djeca uče, a upravo su škole mjesta u kojima se to učenje odvija. Svaka lekcija, događaj, svakodnevna aktivnost i okolina osiguravaju to učenje. Vrijednosti su prisutne i u trenutcima kad nisu jasno izrečene. Prisutne su u našem doživljaju poštovanja i međusobnog uvažavanja u školi.

Nadovezujući se na prethodno poglavlje, u dvadeset i prvom poglavlju, Mick Waters progovara o snažnoj ulozi prosvjetne inspekcije u Engleskoj (Ofsted). Smatra da prosvjetna inspekcija izaziva kod engleskog učitelja veću anksioznost nego što je to u ostatku svijeta, ističući pomalo osuđujući pogled inspekcije na rad škola. Promatrajući vrijednosti prosvjetna inspekcija procjenjuje na koji su način one implementirane u život škole, koliko su vidljive u svakodnevnim aktivnostima unutar škole. Osim toga, stavlja se naglasak i na njihov utjecaj na učenika, odnosno ishod učenja koji je vidljiv po rezultatima završnih ispita, ali i osjećaju koji u učenicima izaziva nastavni predmet, njihovo uživanje u ulogu znanstvenika, povjesničara, umjetnika i slično. Ističe se važnost profesionalnog uvida u rad učitelja koji potiče učitelje da se kontinuirano propituju kako bi se osigurao siguran put od namjere, preko implementacije, do utjecaja na učenike. Dakle, učitelji se stalno trebaju pitati poklapaju li se vidljivi ishodi s njihovim prvotnim namjerama. Autor zaključno problematizira stav nadzornih tijela prema učiteljima ističući njihovu nedosljednost u odavanju priznanja školama koje uspijevaju vrijednosti uklopiti u svoj kurikulum i živjeti ih u svojoj školi. Zaključuje kako Engleska ne cijeni dovoljno svoje učitelje niti im vjeruje zbog čega često dovode u pitanje njihov rad.

U dvadeset i drugom poglavlju slikovitim prikazom slaganja ormara autor Mark Chater ističe važnost stvaranja reda u mnogim kurikulumskim područjima koja nisu vezana za neki od opisanih nastavnih predmeta. Izdvaja područje osobnog razvoja, duhovnog, moralnog, socijalnog i kulturnog razvoja, usvajanja temeljnih britanskih vrijednosti, prevencije ekstremizma, zaštite djece, jednakosti, vjerskog identiteta i dominantnih religija, seksualnog i zdravstvenog odgoja, odgoja karaktera, usvajanja

vještina učenja i razmišljanja te povezanosti zajednice. Za svako područje nude se aktualni vodiči i priručnici koje je pripremila prosvjetna inspekcija kako bi se uskladila njihova provedba u školama. Poglavlje se zaključuje uputama za samovrednovanje škola.

Poglavlje dvadeset i treće bavi se posebnim obrazovnim potrebama učenika, a vrijednosti u ovom poglavlju povezuju se s pravima pojedinih učenika i načinima na koje ravnatelji, učitelji i ostalo školsko osoblje osiguravaju ostvarivanje tih prava. Upravo obrazovanje temeljeno na vrijednostima omogućuje djeci iskustvo socijalne interakcije u inkluzivnom okruženju stavljajući naglasak na snage koje pojedinci s posebnim obrazovnim potrebama imaju. Učitelji u vrijednosno orijentiranim školama ističu vidljive promjene u dječjem ponašanju kada se prema njima odnose s poštovanjem, koristeći tople i ljubazne riječi, stvarajući smirenu atmosferu za učenje. Učitelji se vode idejom da modeliraju ponašanje kakvo žele vidjeti od učenika.

Dvadeset i četvrto poglavlje opisuje učenje temeljeno na vrijednostima u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja kroz učenje etičkog rječnika, igru i vrijeme za refleksiju.

U dvadeset i petom poglavlju opisuje se Projekt Harmony kojemu je cilj preslikati sklad koji postoji u prirodi na učenje i poučavanje. Ističe se važnost šest principa sklada koje možemo preuzeti iz prirode i uklopiti ih u svoje poučavanje i dječje učenje te vrijednosti koje se s tim principima mogu povezati: princip međuovisnosti (vrijednosti prijateljstva, suradnje i povjerenja), princip zdravlja (vrijednosti brižnosti, istine i sreće), princip raznolikosti (vrijednosti uvažavanja, hrabrosti i poštovanja), princip prilagodbe (vrijednosti pripadanja, odgovornosti i nade), princip jedinstva (vrijednosti ljubavi, mira i ujedinjenosti), princip kruga (vrijednosti pravednosti, jednakosti i jednostavnosti).

U dvadeset i šestom poglavlju autor Mick Waters pomalo provokativno govori o svim interesnim skupinama koje žele utjecati na školski kurikulum i njihovoj snazi da to i učine. Ističe utjecaj koji na škole imaju političari, školsko osoblje i roditelji.

Dvadeset i sedmo poglavlje govori o skrivenom kurikulumu ističući afroameričku povijest kao kamen spoticanja u britanskim školama. Prikazuje se razvoj i promjene u kurikulumu tijekom godina, naglašavajući potrebu za učiteljima koji su spremni raspravljati o spornim temama, što vrlo često izostaje, djelomično zbog reakcije roditelja, a djelomično zbog obrazovanja učitelja koje im nije omogućilo razumijevanje utjecaja njihovog nastavnog predmeta na razvoj društva u kojemu žive.

Zadnje poglavlje čitatelje usmjerava na pogled u budućnost obrazovanja u kojemu središnje mjesto treba imati stvaranje i slavljenje etički orijentiranog međunarodnog kurikuluma. Autor čitatelja

usmjerava na globalno obrazovanje kao ono koje osnažuje etičku inteligenciju. Daje primjere vrijednosno orijentiranih škola po cijelome svijetu koje pokazuju da su ljudi vrlo slični, bez obzira iz kojeg dijela svijeta dolaze – svi imaju iste potrebe, strahove i nade. Prikazuje priče škola koje inspiriraju čitatelja i promiču nadu da će vrijednosti kao povjerenje, empatija i odgovornost napraviti svijet boljim mjestom za život.

U dodatcima urednici prilažu radni materijal koji pomaže čitatelju u promišljanju svoje škole kao vrijednosno orijentirane škole, čime potiče revidiranje sustava vrijednosti u svakoj školi. Osim toga, daje se pregled vrijednosnog rječnika s ključnim konceptima i vrijednosno orijentirani materijali za rad s djecom u predškolskom razdoblju prolazeći teme sreće, ljubaznosti, odlučnosti, prijateljstva, radosti, zahvalnosti, milosti, suosjećanja, razumijevanja, empatije, poniznosti, mira, odgovornosti, ljubavi i praštanja.

Sanja Milković Šipek

doktorandica poslijediplomskog sveučilišnog studija
Pedagogija i kultura suvremene škole, Filozofski fakultet u Osijeku